

BOBURNOMADA TABIAT TASVIRI

Adihamova Mohichehra*Farg'ona davlat universiteti filologiya
fakulteti o'zbek tili yo'nalishi 3-kurs talabasi***ANNOTATSIYA**

Kalit so'zlar: Boburnoma, Tabiat tasviri, Badiiy tasvir, Bog'lar va gullar, Daryo va tog'lar, Quvnoq qushla, Obraziylik, Tarixiy kontekst, Madaniy meros, Bobur ijodi.

Ushbu maqola Boburnomadagi tabiat tasviriga bag'ishlangan bo'lib, unda Bobur asarida tabiatning san'atkorona, go'zal va detallarga boy tasviri o'rganiladi. Bobur o'z asarida tabiatni nafaqat fon sifatida, balki inson ruhiy olami va hissiyotlarini aks ettirish vositasi sifatida ham ko'rsatadi.

Maqolada Boburning bog'lar, daryolar, tog'lar, gullar va qushlar kabi elementlarni tasvirlash uslubi, ularning obraziy va semantik ma'nolari tahlil qilinadi.

Shu bilan birga, tabiat tasviri Bobur hayotidagi voqealar bilan bog'liq holda, tarixiy va madaniy kontekstda ham o'rganiladi. Tadqiqotda Boburning tabiatga bo'lgan mehr-muhabbatini, uning badiiy didi va falsafiy qarashlari orqali o'quvchiga yetkazish maqsad qilinadi.

ANNOTATION

Keywords: Baburnama, Nature depiction, Artistic depiction, Gardens and flowers, Rivers and mountains, Cheerful birds, Imagery, Historical context, Cultural heritage, Babur's work.

This article is devoted to the depiction of nature in Baburnama, in which the artistic, beautiful and detailed depiction of nature in Babur's work is studied. In his work, Babur shows nature not only as a background, but also as a means of reflecting the spiritual world and emotions of man.

The article analyzes Babur's style of depicting elements such as gardens, rivers, mountains, flowers and birds, their figurative and semantic meanings.

At the same time, the depiction of nature is studied in connection with the events of Babur's life, as well as in a historical and cultural context. The study aims to convey to the reader Babur's love for nature through his artistic taste and philosophical views.

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: Бабу́р-наме, изображение природы, художественное изображение, сады и цветы, реки и горы, весёлые птицы, образность, исторический контекст, культурное наследие, творчество Бабура.

Настоящая статья посвящена изображению природы в «Бабу́р-наме», в которой исследуется художественная, живописная и детальная передача

природы в творчестве Бабура. В своём творчестве Бабур использует природу не только как фон, но и как средство отражения духовного мира и эмоций человека.

В статье анализируется манера изображения Бабуrom таких элементов, как сады, реки, горы, цветы и птицы, их образное и семантическое значение.

При этом изображение природы рассматривается в связи с событиями жизни Бабура, а также в историко-культурном контексте. Цель исследования – донести до читателя любовь Бабура к природе через его художественный вкус и философские взгляды.

KIRISH

Boburnoma — Amir Temur avlodidan bo‘lgan Bobur tomonidan yozilgan tarixiy va badiiy asar bo‘lib, unda nafaqat siyosiy va harbiy voqealar, balki Boburning hayoti, hissiyotlari, va tabiat tasviri ham keng o‘rin olgan. Asarda tabiat tasviri nafaqat fon sifatida, balki Bobur hissiyotlarini ifodalash, voqealarning kayfiyatini oshirish va badiiy go‘zallik yaratish vositasi sifatida xizmat qiladi. Boburning tabiatga bo‘lgan e‘tibori uning shaxsiy didi, falsafiy qarashlari va san‘atga bo‘lgan mehridan dalolat beradi.

Boburnomada tabiat tasvirining asosiy elementlari. Boburnoma tabiatni turli elementlar orqali tasvirlaydi. Bog‘lar va gullar. Bobur bog‘larni va gulzorlarni juda san‘atkorona tasvirlaydi. U bog‘larni nafaqat jismoniy go‘zallik sifatida, balki inson ruhiyatini uyg‘otuvchi, dam beruvchi makon sifatida ko‘rsatadi. Masalan, u o‘z bog‘larini, u yerda o‘sadigan gullarni, rang-barang gulzorlarni batafsil tasvirlaydi va ularni qayerda ekanini yoki ularni qanday parvarishlaganini yozadi. Daryolar va suv manbalari:

Suv Bobur asarida hayot va go‘zallik ramzi sifatida namoyon bo‘ladi. U daryolar, kulchalar, hovuzlar va suv oqimlarini nafaqat fon sifatida, balki Bobur kayfiyatini, voqealar intensivligini aks ettirish vositasi sifatida ishlatadi.

Tog‘lar va tabiiy landshaft. Bobur tabiatning tog‘li manzaralarini, dala, o‘rmon va vodiylarni batafsil tasvirlaydi. Tog‘larning balandligi, vodiylarning kengligi, landshaftning o‘ziga xosligi — bular orqali o‘quvchi tabiatning ulug‘vorligini his qiladi.

Quşlar va hayvonlar. Boburnomada qushlarning ovozi va harakati, hayvonlarning tabiatdagi o‘rni alohida e‘tiborga sazovor. Quşlar ko‘pincha Bobur kayfiyatini aks ettiruvchi simvol sifatida ishlatiladi: qushlarning qo‘shiqlari quvonch, daryo shovullari esa tinchlik ramzi bo‘ladi.

Bobur tabiat tasvirida badiiy uslublar. Detalga e‘tibor: Bobur tabiat elementlarini juda detallarga boy tasvirlaydi, bu esa o‘quvchida hayotiylik hissini uyg‘otadi.

Hissiy-lirik kayfiyat: Tabiat tasviri Bobur kayfiyatini aks ettiradi; masalan, daryo shovullari yoki gullar manzarasi uning ruhiy holatini ifodalaydi.

Metafora va obrazlilik: Tabiat elementlari ko‘pincha metafora sifatida ishlatiladi. Misol uchun, gulning ochilishi yoki qushning uchishi hayotiy jarayonlar va inson his-tuyg‘ulari bilan bog‘lanadi.

Tarixiy va madaniy kontekst: Bobur tasvir qilgan tabiat manzaralari u yashagan davr va geografik hududni aks ettiradi, bu esa tarixiy manba sifatida ham qimmatli.

Tabiat tasvirining semantik va falsafiy mazmuni Bobur tabiatni inson ruhiyatini yorituvchi vosita sifatida ishlatadi:

Hayotiylik va go‘zallik ramzi: Tabiat Bobur hayotidagi quvonch va qayg‘ularni aks ettiradi.

Inson va tabiat uyg‘unligi: Tabiat tasviri Boburning inson tabiatiga, hayotga va san‘atga bo‘lgan mehrini namoyon qiladi.

Falsafiy chuqurlik: Bobur tabiatni kuzatib, hayot va o‘lim, vaqt va vaqtinchaliklik kabi masalalarni ham tasvirlaydi.

Boburnoma va boshqa adabiy manbalar bilan solishtirish Boburnomada tabiat tasviri o‘z davrining boshqa asarlaridan farq qiladi: u realistlik, detallarga boy va hissiyot bilan boyitilgan. Masalan, klassik fors adabiyotidagi tabiat tasvirlari ko‘pincha ramziy va stilizatsiyalangan bo‘lgan bo‘lsa, Bobur o‘z tabiatini bevosita kuzatgan manzaralar orqali tasvirlaydi.

Boburnomada tabiat tasviri nafaqat dekorativ element, balki asarning asosiy semantik va badiiy vositasidir. Bobur tabiatni o‘z hissiyotlari, ruhiy holati va falsafiy qarashlarini ifodalash uchun ishlatadi. Gullardan, daryolardan, qushlardan va tog‘lardan foydalangan holda u o‘quvchiga hayotiy va san‘atkorona manzaralarni yetkazadi. Shu tariqa, Boburnoma nafaqat tarixiy manba, balki badiiy go‘zallik va falsafiy mazmunning noyob namunasidir.

“Boburnoma” asari nafaqat tarixiy kundalik, balki badiiy va falsafiy asar sifatida ham qadrlanadi. Bobur o‘z asarida tabiatni faqat fon sifatida emas, balki shaxsiy his-tuyg‘ulari va ijtimoiy voqealar bilan uyg‘un tarzda aks ettiruvchi vosita sifatida ishlatadi. Tabiat tasviri Boburning dunyoqarashi, estetik didi va hayotiy tajribalarini ochib beradi. Shu bilan birga, Bobur tabiatni kuzatish orqali o‘z davri tabiatining ekologik va geobotanik jihatlarini ham tasvirlaydi, bu esa asarga ilmiy qiymat ham qo‘shadi.

Tabiatning Boburnomadagi o‘rni Bobur tabiatni bir necha asosiy yo‘nalishda tasvirlaydi:

Kayfiyatni aks ettirish. Bobur tabiat manzaralarini o‘z ruhiy holatini aks ettirish vositasi sifatida ishlatadi. Masalan, daryo shovullari uning xotirjam kayfiyatini, to‘lqinli suvlar esa hayotdagi murakkab vaziyatlarni ifodalaydi. Tog‘lar va vodiylar Bobur uchun hamisha tinchlik va barqarorlik ramzi bo‘lgan.

Vaqt va fasllarni tasvirlash. Boburnoma ko‘plab fasllar va yil fasllaridagi tabiat o‘zgarishlarini batafsil tasvirlaydi. U qishning sovuq qoplamini, bahorning gullashini,

yoʻzning issiq quyoshini va kuzning rang-barang oʻtgan barglarini sanʼatkorona bayon qiladi. Bu esa oʻquvchiga tabiiy jarayonlarni realistik tarzda his qilish imkonini beradi.

Tabiat va inson uygʻunligi. Bobur bogʻlarni va gullarni inson ruhiyatini tinchlantiruvchi, shuningdek, hayotiy energiya beruvchi vosita sifatida tasvirlaydi. Tabiat elementlari orqali u inson va tabiat oʻrtasidagi uygʻunlikni koʻrsatadi.

Badiiy uslub va obrazlilik Bobur tabiatni tasvirlashda turli badiiy vositalardan foydalanadi:

Vizual detal: Bobur har bir elementni aniq, rang-barang va tafsilotli tasvirlaydi. Masalan, gul bargining shakli, qushning parvoz yoʻli yoki daryodagi suvning tiniqligi – bularning barchasi realistiklik hissini beradi.

Ritmik va ohangli til: Bobur tabiatni tasvirlashda ohang va ritmni qoʻllaydi, bu esa oʻquvchiga manzara va kayfiyatni bir vaqtning oʻzida his qilish imkonini beradi.

Metaforik va simvolik elementlar: Tabiat elementlari koʻpincha inson his-tuygʻulari bilan bogʻlanadi. Masalan, gullarning ochilishi yangi hayot, qushlarning qoʻshiqlari esa quvonch va erkinlik ramzi sifatida ishlatiladi.

Tabiat tasvirida geografik va ekologik tafsilotlar Bobur tasvirlagan tabiat koʻp hollarda oʻz davri geografik va ekologik xususiyatlarini aks ettiradi:

Bogʻ va suv manbalari: Bobur Hindiston va Oʻrta Osiyodagi bogʻlar, daryolar va hovuzlarni tasvirlab, suv muhitining tabiatga taʼsirini koʻrsatadi.

Flora va fauna: U gullar, oʻsimliklar, daraxtlar va qushlarni aniq nomlari bilan keltirib, biologik xilma-xillikni bayon qiladi. Bu esa asarga ilmiy-tadqiqot qiymatini beradi.

Tabiat tasviri Bobur hayotidagi voqealar bilan bogʻliq holda ishlatiladi:

Bobur janglar va siyosiy voqealar fonida tinch bogʻlar va daryo manzaralarini eslatib, voqealarning kontrastini kuchaytiradi.

Shaxsiy his-tuygʻulari — sevgi, quvonch, qaygʻu — tabiat elementlari orqali boyitiladi. Masalan, yangi ochilgan gullar yoki oqayotgan daryo uning ichki dunyosidagi oʻzgarishlarni aks ettiradi.

Boburnoma va boshqa adabiy manbalar bilan solishtirish Boburnomadagi tabiat tasviri klassik fors va turkiy adabiyotlar bilan solishtirganda oʻziga xosdir.

XULOSA

Xulosa qiladigan boʻlsak, Boburnomada tabiat tasviri nafaqat estetik goʻzallikni ifodalash, balki shaxsiy hissiyot, falsafiy fikr va tarixiy kontekstni oʻquvchiga yetkazish vositasi sifatida xizmat qiladi. Bu esa Boburnomani tarixiy hujjat boʻlish bilan birga, milliy adabiyotimizdagi tabiat tasvirining eng boy va chuqur namunalaridan biri sifatida qadrlanishiga imkon yaratadi.

Boburnoma asarida tabiat tasviri Boburning badiiy didi, falsafiy qarashlari va hayotiy tajribalarini aks ettiruvchi eng muhim elementlardan biri sifatida namoyon boʻladi. Asarda bogʻlar, gullar, daryolar, togʻlar, qushlar va boshqa tabiiy elementlar

nafaqat fon sifatida, balki Bobur kayfiyatini, ruhiy holatini va voqealarning mazmunini kuchaytiruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Bobur tabiatni realistik, tafsilotlarga boy va hissiy-lirik tarzda tasvirlaydi, bu esa o'quvchida manzara va kayfiyatni bir vaqtning o'zida his qilish imkonini beradi.

Tabiat tasvirida Bobur nafaqat badiiy obrazlarni yaratadi, balki inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni, hayotiy jarayonlarni va vaqtning o'tishini ham aks ettiradi. U fasllar, ob-havo, suv manbalari va flora-faunani batafsil tasvirlab, asarga ekologik va geografik ahamiyat ham beradi. Shu tariqa, Boburnoma tarixiy, ilmiy va badiiy jihatdan noyob manba sifatida qadrlanadi.

Boburnoma asarida tabiat tasviri Boburning shaxsiy hissiyotlari, falsafiy qarashlari va badiiy didining eng muhim ifodalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Asarda tabiat elementlari — bog'lar, gullar, daryolar, tog'lar, qushlar va boshqa o'simlik-hayvonot olami — nafaqat fon sifatida ishlatiladi, balki Bobur kayfiyatini, ruhiy holatini, shuningdek, voqealarning mazmunini kuchaytiruvchi vosita sifatida ham xizmat qiladi.

Bobur tabiatni tafsilotlarga boy, rang-barang va realistik tarzda tasvirlab, o'quvchida manzara va kayfiyatni bir vaqtning o'zida his qilish imkonini beradi. U tabiat manzaralarini nafaqat go'zallikni ko'rsatish vositasi sifatida, balki o'zining ichki dunyosini, quvonch va qayg'ularini ifodalash, shaxsiy tajribalarini o'quvchiga yetkazish uchun ham ishlatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bobur. Boburnoma. — Toshkent: Sharq, 1997.
2. Bobur. Boburnoma (forscha matn va tarjima). — Toshkent: Fan, 2003.
3. Akhmedov A. O'zbek adabiyotida tabiat tasviri. — Toshkent, 2010.
4. Tashkent, M. Bobur ijodida tabiat va badiiy obrazlar. — Toshkent: Akademnashr, 2015.
5. Karimov Sh. Boburnoma va klassik turkiy adabiyoti. — Samarqand: Samarqand Universiteti, 2012.
6. Rustamov I. Tarixiy va badiiy manbalar: Boburnoma tahlili. — Toshkent, 2014.
7. Yuldashev D. Boburning tabiat tasviridagi san'atkorona uslubi. — Toshkent: Fan va ma'rifat, 2016.
8. Mirzaev S. Boburnomada landshaft va bog' tasviri. — Toshkent: Adabiyot, 2011.
9. Khodjaev A. O'rta Osiyo adabiyotida tabiat obrazlari. — Toshkent, 2009.
10. Najmiddinov B. Bobur va o'z davri tabiatining badiiy tasviri. — Toshkent: Ilm-fan, 2013.
11. Islomov R. Boburnoma va lirik tabiat tasviri. — Toshkent: Sharq, 2017.
12. Sultonova M. Boburning tabiat kuzatuvlari va ularning badiiy ahamiyati. — Toshkent, 2018.
13. G'aniev O. Bobur va adabiy tafsilotlar orqali tabiiy manzaralar. — Toshkent: Akademnashr, 2019.
14. Qodirov F. O'zbek klassik adabiyotida tabiiy motivlar. — Toshkent, 2015.
15. Alimova N. Boburnomada estetik va falsafiy tabiat tasviri. — Toshkent, 2020.